

ALKOGOLGA TOBE BEMORLARDA SHAXS MOSLASHUVCHANLIK SALOHİYATI VA ALKOGOLNI ISTE'MOL QILISH MOTIVLARI O'RTASIDAGI REGRESSIYA TAHLILI

Z.E.Gaziyeva¹

Mas'ul muallif: Z.E.Gaziyeva,
M.Ulug'bek nomidagi O'zbekiston
Milliy universiteti "Psixologiya"
kafedrası katta o'qituvchisi.

Received: 11 Oktabr 2026

Accepted: 16 Oktabr 2026

Published: 21 Oktabr 2026

Copyright: © 2026 by the
author(s). Licensee Buxoro xalqaro
universiteti ilmiy axborotnomasi.

Iqtibos uchun: Z.E.Gaziyeva
ALKOGOLGA TOBE BEMORLARDA
SHAXS MOSLASHUVCHANLIK
SALOHİYATI VA ALKOGOLNI
ISTE'MOL QILISH MOTIVLARI
O'RTASIDAGI REGRESSIYA
TAHLILI / Z.E.Gaziyeva // Buxoro
xalqaro universiteti ilmiy
axborotnomasi. — 2026. — T. 10,
№ 2. — B. 81–85.

1. M.Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy universiteti "Psixologiya" kafedrası katta o'qituvchisi

Annotatsiya. Maqolada alkogolga tobe bemorlarda shaxs moslashuvchanlik salohiyati va alkogol iste'moli motivlari o'rtasidagi bog'liqliklar korrelyatsion va regressiya tahlillari asosida o'rganildi. Ataraktik, additiv, patologik, giperaktivatsion, xumor tutish, gedonistik, psevdomadaniy hamda o'ziga zarar yetkazish motivlarining shaxs moslashuv salohiyati va uning tarkibiy komponentlari bilan bog'liqligi aniqlandi. Ataraktik va o'ziga zarar yetkazish motivlari shaxs moslashuvchanlik salohiyati hamda asab-psixik barqarorlikning pasayishini bashorat qiluvchi muhim omillar sifatida namoyon bo'ldi. Psevdomadaniy motivlar esa axloqiy normativlikning pasayishi bilan bog'liq bo'ldi.

Kalit so'zlar: alkogolga tobelik, shaxs moslashuvchanlik salohiyati, asab-psixik barqarorlik, alkogol iste'moli motivlari, ataraktik motivlar, additiv motivlar, patologik motivlar, giperaktivatsiya motivlari, xumor tutish motivatsiyasi, gedonistik motivlar, psevdomadaniy motivlar, o'ziga zarar yetkazish motivi, regressiya tahlili.

РЕГРЕССИОННЫЙ АНАЛИЗ ВЗАИМОСВЯЗИ АДАПТАЦИОННОГО ПОТЕНЦИАЛА ЛИЧНОСТИ И МОТИВОВ УПОТРЕБЛЕНИЯ АЛКОГОЛЯ У ПАЦИЕНТОВ С АЛКОГОЛЬНОЙ ЗАВИСИМОСТЬЮ

Аннотация. В статье изучены взаимосвязи между адаптационным потенциалом личности и мотивами употребления алкоголя у пациентов с алкогольной зависимостью на основе корреляционного и регрессионного анализа. Установлены связи атарактических, аддитивных, патологических, гиперактивационных, похмельных, гедонистических, псевдокультурных мотивов и мотива самоповреждения с адаптационным потенциалом личности и его отдельными компонентами. Атарактические мотивы и мотив самоповреждения выступили значимыми предикторами снижения адаптационного потенциала личности и нервно-психической устойчивости. Псевдокультурные мотивы были связаны со снижением моральной нормативности.

Ключевые слова: алкогольная зависимость, адаптационный потенциал личности, нервно-психическая устойчивость, мотивы употребления алкоголя, атарактические мотивы, аддитивные мотивы, патологические мотивы, гиперактивационные мотивы, похмельная мотивация, гедонистические мотивы, псевдокультурные мотивы, мотив самоповреждения, регрессионный анализ.

REGRESSION ANALYSIS OF THE RELATIONSHIP BETWEEN PERSONAL ADAPTIVE POTENTIAL AND MOTIVES FOR ALCOHOL CONSUMPTION IN PATIENTS WITH ALCOHOL DEPENDENCE

Abstract. The article examines the relationships between personal adaptive potential and motives for alcohol consumption in patients with alcohol dependence using correlation and regression analyses. Significant associations were identified between personal adaptive potential and its components and ataractic, addictive, pathological, hyperactivation, hangover-related, hedonistic, pseudocultural, and self-harm motives for alcohol use. Ataractic motives and self-harm motivation emerged as significant predictors of reduced personal adaptive potential and lower neuropsychological stability. Pseudocultural motives were associated with lower moral normativity.

Keywords: alcohol dependence, personal adaptive potential, neuropsychological stability, motives for alcohol consumption, ataractic motives, addictive motives, pathological motives, hyperactivation motives, hangover-related motivation, hedonistic motives, pseudocultural motives, self-harm motivation, regression analysis.

Kirish. Alkogolga tobelik shaxsning ruhiy barqarorligi, xulq-atvorni boshqarish imkoniyatlari va ijtimoiy moslashuviga salbiy ta'sir ko'rsatuvchi murakkab biopsixososial muammo hisoblanadi. Alkogol iste'molining shakllanishi va davom etishida turli motivatsion omillar muhim o'rin tutadi.

Shaxs moslashuvchanlik salohiyati asab-psixik barqarorlik, kommunikativ qobiliyatlar va axloqiy-me'yoriy boshqaruvni o'z ichiga oladi. Shu sababli alkogol iste'moli motivlarining ushbu ko'rsatkichlar bilan bog'liqligini aniqlash bemorlarning psixologik

moslashuv mexanizmlarini chuqurroq tushunish imkonini beradi.

Alkohol iste'moli motivlari orasida gedonistik, ataraktik, additiv, patologik, giperaktivatsion, xumor tutish, psevdomadaniy va o'ziga zarar yetkazishga yo'naltirilgan motivlar bemorning psixologik holati hamda moslashuv imkoniyatlari bilan turlicha bog'lanishi mumkin. Biroq ushbu motivlarning shaxs moslashuvchanlik salohiyati va uning asosiy tarkibiy komponentlariga qo'shadigan mustaqil hissasini baholash alohida ilmiy ahamiyatga ega.

Natijalar. Shaxs moslashuvchanlik salohiyati hamda iste'mol motivatsiyasi o'rtasidagi bog'liqliklarni tekshirish uhun 2026 yil maxsus tadqiqot o'tkazildi. Unda V.Zavyalovning "Alkohol iste'mol motivatsiyasi" dan hamda A.Maklakov va S.Chernyaninning "Adaptivlik" metodikalaridan foydalanildi. Tadqiqotimizda Respublika Ixtisoslashtirilgan ruhiy salomatlik ilmiy-amaliy tibbiyot markazining Narkologiya 1 bo'limining 60 nafar bemorlari ishtirok etdi. Tadqiqot tanlanmasida 54 ta erkak va 6 ta ayol, yoshi 24 dan 65 yoshgacha bo'lib o'rtacha yoshi $42,63 \pm 9,83$ ni tashkil etdi. 14 ta bemorning farzandi yo'q qolgan 46 tasi farzandli. 9 ta bemor ishlaymaydi, 51 tasi mehnat faoliyatiga jalb etilgan. Psixoaktiv moddalar iste'mol staji 1 yildan 25 yilgacha bo'lib, tanlamamiz uchun o'rtacha iste'mol staji $7,83 \pm 4,94$ ni tashkil etdi.

1-jadval

Shaxs moslashuvchanlik salohiyati va alkoholni iste'mol qilish motivlari o'rtasidagi korrelyatsion bog'liqliklar

	Shaxs moslashuvchanlik salohiyati	Asab-psixik barqarorlik	Kommunikativ qobiliyatlar	Axloqiy normativlik
Ijtimoiy-psixologik motivlar	0,164	0,221	-0,027	0,043
An'anaviy motivlar	0,091	0,143	-0,019	-0,018
Submissiv motivlar	0,139	0,223	-0,053	-0,111
Psevdomadaniy motivlar	0,189	0,188	0,008	0,266 *
Shaxsiy motivlar	0,455 **	0,468 **	0,347 **	0,162
Gedonistik motivlar	0,281 *	0,288 *	0,156	0,226
Ataraktik motivlar	0,465 **	0,490 **	0,381 **	0,061
Giperaktivatsiya motivlari	0,430 **	0,447 **	0,346 **	0,141
Patologik motivlar	0,575 **	0,626 **	0,371 **	0,111
Xumor tutish motivatsiya	0,359 **	0,401 **	0,233	0,015
Additiv motivlar	0,446 **	0,483 **	0,285 *	0,101
O'ziga zarar yetkazish motivi	0,493 **	0,560 **	0,300 *	-0,005

Korrelyatsion tahlil natijalari (1-jadval) shaxs moslashuv salohiyati va uning tarkibiy komponentlari alkohol iste'moli motivlari bilan selektiv tarzda bog'langanligini ko'rsatdi. Shaxs moslashuv salohiyati shkalasi teskari baholanishi sababli musbat korrelyatsiya koeffitsientlari moslashuv imkoniyatlarining pasayishi bilan bog'liq ekanligini anglatadi.

Shaxs moslashuv salohiyati bilan eng kuchli bog'lanish patologik motivlarda qayd etildi ($r=0,575$; $p<0,01$). Shuningdek, o'ziga zarar yetkazish motivi ($r=0,493$; $p<0,01$), ataraktik motivlar ($r=0,465$; $p<0,01$), shaxsiy motivlar ($r=0,455$; $p<0,01$), additiv motivlar ($r=0,446$; $p<0,01$), giperaktivatsiya motivlari ($r=0,430$; $p<0,01$) va xumor tutish motivatsiyasi ($r=0,359$; $p<0,01$) bilan ham statistik ahamiyatli musbat bog'lanishlar aniqlandi. Bu motivlarning kuchayishi moslashuv salohiyatining pasayishi bilan birga kechishini ko'rsatadi.

Asab-psixik barqarorlik bo'yicha ham eng yuqori korrelyatsiya patologik motivlar bilan kuzatildi ($r=0,626$; $p<0,01$). Keyingi o'rinlarda o'ziga zarar yetkazish motivi ($r=0,560$; $p<0,01$), ataraktik motivlar ($r=0,490$; $p<0,01$), additiv motivlar ($r=0,483$; $p<0,01$), shaxsiy motivlar ($r=0,468$; $p<0,01$), giperaktivatsiya motivlari ($r=0,447$; $p<0,01$) va xumor tutish motivatsiyasi ($r=0,401$; $p<0,01$) qayd etildi. Mazkur natijalar patologik va destruktiv motivatsion yo'nalishlarning asab-psixik barqarorlikning pasayishi bilan chambarchas bog'liqligini ko'rsatadi.

Kommunikativ qobiliyatlar bilan statistik ahamiyatli bog'lanishlar ataraktik motivlar ($r=0,381$; $p<0,01$), patologik motivlar ($r=0,371$; $p<0,01$), shaxsiy motivlar ($r=0,347$; $p<0,01$), giperaktivatsiya motivlari ($r=0,346$; $p<0,01$), o'ziga zarar yetkazish motivi ($r=0,300$; $p<0,05$) va additiv motivlarda ($r=0,285$; $p<0,05$) kuzatildi. Teskari baholash tizimi nuqtai nazaridan bu motivlarning kuchayishi kommunikativ moslashuvning yomonlashuvi bilan bog'liq.

Axloqiy normativlik bilan esa faqat psevdomadaniy motivlar statistik jihatdan ahamiyatli bog'lanishni ko'rsatdi ($r=0,266$; $p<0,05$). Qolgan motivlarda ushbu komponent bilan ahamiyatli bog'lanish aniqlanmadi.

Xullas, patologik, ataraktik, additiv, giperaktivatsion va o'ziga zarar yetkazishga yo'naltirilgan motivlar shaxsning umumiy moslashuv imkoniyatlari, asab-psixik barqarorligi va kommunikativ moslashuvining pasayishi bilan eng izchil bog'langan motivatsion omillar sifatida namoyon bo'ldi.

2-jadval

Tobe o'zgaruvchi	Prediktor	B	β	t	p	VIF	R^2	Korrekt-n. R^2	F
Shaxs moslashuvchanlik	Gedonistik motivlar	-0,413	-0,099	-0,568	0,572	2,236	0,246	0,205	6,082

Tobe o'zgaruvchi	Prediktor	B	β	t	p	VIF	R ²	Korrekt-n. R ²	F
salohiyati									
	Ataraktik motivlar	1,479	0,323	2,059	0,044	1,826			
	Giperaktivatsiya motivlari	1,246	0,287	1,429	0,159	2,992			

Shaxs moslashuvchanlik salohiyati va shaxsiy motivlar o'rtasidagi ko'p omilli regression tahlili

2-jadvaldagi ko'p omilli regression tahlil natijalariga muvofiq, gedonistik, ataraktik va giperaktivatsiya motivlaridan tashkil topgan model shaxs moslashuvchanlik salohiyatidagi variativlikning 24,6 foizini tushuntirdi ($R^2=0,246$; korreksiyalangan $R^2=0,205$; $F=6,082$).

Model tarkibida faqat ataraktik motivlar statistik jihatdan ahamiyatli mustaqil prediktor sifatida namoyon bo'ldi ($B=1,479$; $\beta=0,323$; $t=2,059$; $p=0,044$; $VIF=1,826$). Shaxs moslashuv salohiyati teskari baholanishini hisobga olganda, ataraktik motivlarning kuchayishi shaxs moslashuv imkoniyatlarining pasayishi bilan bog'liq ekanligini anglatadi.

Gedonistik motivlarning hissasi statistik jihatdan ahamiyatli bo'lmadi ($B=-0,413$; $\beta=-0,099$; $p=0,572$), giperaktivatsiya motivlari ham mustaqil prediktor sifatida tasdiqlanmadi ($B=1,246$; $\beta=0,287$; $p=0,159$). VIF ko'rsatkichlarining 1,826–2,992 oralig'ida bo'lishi modelda jiddiy multikollinearlik mavjud emasligini ko'rsatadi.

Demak, motivatsion omillar orasida aynan ataraktik motivlar shaxs moslashuvchanlik salohiyatining pasayishini mustaqil ravishda bashorat qiluvchi yetakchi omil sifatida ajralib chiqdi.

3-jadval

Shaxs moslashuvchanlik salohiyati va patologik motivlar o'rtasidagi ko'p omilli regression tahlili

Tobe o'zgaruvchi	Prediktor	B	β	t	p	VIF	R ²	Korrekt-n. R ²	F
Shaxs moslashuvchanlik salohiyati	Xumor tutish motivatsiya	0,697	0,169	1,132	0,262	1,771	0,297	0,260	7,902
	Additiv motivlar	0,500	0,118	0,675	0,502	2,439			
	O'ziga zarar yetkazish motivi	2,263	0,373	2,684	0,010	1,541			

Xumor tutish motivatsiyasi, additiv motivlar va o'ziga zarar yetkazish motividan tashkil topgan model shaxs moslashuvchanlik salohiyatidagi variativlikning 29,7 foizini tushuntirdi ($R^2=0,297$; korreksiyalangan $R^2=0,260$; $F=7,902$) (3-jadval).

Model tarkibida faqat o'ziga zarar yetkazish motivi statistik jihatdan ahamiyatli mustaqil prediktor sifatida namoyon bo'ldi ($B=2,263$; $\beta=0,373$; $t=2,684$; $p=0,010$; $VIF=1,541$). Shaxs moslashuv salohiyati teskari baholanishini hisobga olganda, mazkur motivning kuchayishi shaxsning umumiy moslashuv imkoniyatlari pasayishi bilan bog'liq ekanligini ko'rsatadi.

Xumor tutish motivatsiyasi ($B=0,697$; $\beta=0,169$; $p=0,262$) va additiv motivlar ($B=0,500$; $\beta=0,118$; $p=0,502$) esa boshqa prediktorlar nazorat qilinganda mustaqil statistik ahamiyatini saqlab qolmadi. VIF ko'rsatkichlarining 1,541–2,439 oralig'ida bo'lishi modelda jiddiy multikollinearlik mavjud emasligini ko'rsatadi.

Bundan esa, ushbu motivatsion blokda o'ziga zarar yetkazish motivi shaxs moslashuvchanlik salohiyatining pasayishini bashorat qiluvchi asosiy mustaqil psixologik omil sifatida ajralib chiqdi.

4-jadval

Asab-psixik barqarorlik va shaxsiy motivlar o'rtasidagi ko'p omilli regression tahlili

Tobe o'zgaruvchi	Prediktor	B	β	t	p	VIF	R ²	Korrekt-n. R ²	F
Asab-psixik barqarorlik	Gedonistik motivlar	-0,346	-0,112	-0,658	0,513	2,236	0,271	0,232	6,931
	Ataraktik motivlar	1,177	0,349	2,263	0,028	1,826			
	Giperaktivatsiya motivlari	0,946	0,296	1,498	0,140	2,992			

4-jadvaldagi regression tahlil natijalariga ko'ra, gedonistik, ataraktik va giperaktivatsiya motivlaridan tashkil topgan model asab-psixik barqarorlikdagi variativlikning 27,1 foizini tushuntirdi ($R^2=0,271$; korreksiyalangan $R^2=0,232$; $F=6,931$).

Model tarkibida faqat ataraktik motivlar statistik jihatdan ahamiyatli mustaqil prediktor sifatida namoyon bo'ldi ($B=1,177$; $\beta=0,349$; $t=2,263$; $p=0,028$; $VIF=1,826$). Asab-psixik barqarorlik shkalasining teskari baholanishi hisobga olinsa, ataraktik motivlarning kuchayishi asab-psixik barqarorlikning pasayishini bashorat qiladi.

Gedonistik motivlar ($B=-0,346$; $\beta=-0,112$; $p=0,513$) va giperaktivatsiya motivlari ($B=0,946$; $\beta=0,296$; $p=0,140$) boshqa motivlar nazorat qilinganda mustaqil statistik ahamiyatini saqlab qolmadi. VIF ko'rsatkichlarining 1,826–2,992 oralig'ida bo'lishi prediktorlar o'rtasida jiddiy multikollinearlik mavjud emasligini ko'rsatadi.

Ya'ni, ataraktik motivatsiya alkogolga tobe bemorlarda asab-psixik barqarorlikning pasayishini bashorat qiluvchi asosiy mustaqil motivatsion omil sifatida ajralib chiqdi.

5-jadval

Asab-psixik barqarorlik va patologik motivlar o'rtasidagi ko'p omilli regression tahlili

Tobe o'zgaruvchi	Prediktor	B	β	t	p	VIF	R^2	Korrek-n. R^2	F
Asab-psixik barqarorlik	Xumor tutish motivatsiya	0,641	0,211	1,500	0,139	1,771	0,376	0,343	11,258
	Additiv motivlar	0,264	0,085	0,514	0,609	2,439			
	O'ziga zarar yetkazish motivi	1,996	0,447	3,413	0,001	1,541			

5-jadvaldan ko'rinib turibdiki, xumor tutish motivatsiyasi, additiv motivlar va o'ziga zarar yetkazish motividan tashkil topgan model asab-psixik barqarorlikdagi variativlikning 37,6 foizini tushuntirdi ($R^2=0,376$; korrektsiyalangan $R^2=0,343$; $F=11,258$).

Model tarkibida o'ziga zarar yetkazish motivi statistik jihatdan ahamiyatli va eng kuchli mustaqil prediktor sifatida namoyon bo'ldi ($B=1,996$; $\beta=0,447$; $t=3,413$; $p=0,001$; $VIF=1,541$). Asab-psixik barqarorlik ko'rsatkichi teskari baholanishini hisobga olganda, mazkur motivning kuchayishi asab-psixik barqarorlikning pasayishini bashorat qiladi.

Xumor tutish motivatsiyasi ($B=0,641$; $\beta=0,211$; $p=0,139$) va additiv motivlar ($B=0,264$; $\beta=0,085$; $p=0,609$) esa boshqa prediktorlar nazorat qilinganda mustaqil statistik ahamiyatini saqlab qolmadi. VIF ko'rsatkichlarining 1,541–2,439 oralig'ida bo'lishi modelda jiddiy multikollinearlik mavjud emasligini ko'rsatadi.

O'ziga zarar yetkazishga yo'naltirilgan motivatsiya alkogolga tobe bemorlarda asab-psixik barqarorlikning pasayishini bashorat qiluvchi yetakchi motivatsion omil sifatida ajralib chiqdi.

6-jadval

Kommunikativ qobiliyatlar va patologik motivlar o'rtasidagi ko'p omilli regression tahlili

Tobe o'zgaruvchi	Prediktor	B	β	t	p	VIF	R^2	Korrek-n. R^2	F
Kommunikativ qobiliyatlar	Ataraktik motivlar	0,299	0,270	1,649	0,105	1,824	0,160	0,130	5,421
	Giperaktivatsiya motivlari	0,173	0,164	1,002	0,321	1,824			

Ko'p omilli regression tahlil natijalariga muvofiq (6-jadval), ataraktik va giperaktivatsiya motivlaridan tashkil topgan model kommunikativ qobiliyatlardagi variativlikning 16,0 foizini tushuntirdi ($R^2=0,160$; korrektsiyalangan $R^2=0,130$; $F=5,421$).

Biroq model tarkibidagi alohida prediktorlarning hech biri statistik jihatdan ahamiyatli mustaqil bashoratchi sifatida tasdiqlanmadi. Ataraktik motivlar uchun $B=0,299$; $\beta=0,270$; $t=1,649$; $p=0,105$, giperaktivatsiya motivlari uchun esa $B=0,173$; $\beta=0,164$; $t=1,002$; $p=0,321$ ni tashkil etdi. VIF ko'rsatkichlarining 1,824 atrofida bo'lishi prediktorlar o'rtasida jiddiy multikollinearlik mavjud emasligini ko'rsatadi.

Yuqoridagilardan esa ataraktik va giperaktivatsiya motivlari birgalikda kommunikativ qobiliyatlar variativligining muayyan qismini tushuntirsa-da, ularning har biri alohida holda mustaqil statistik ahamiyatli prediktor sifatida namoyon bo'lmadi.

7-jadval

Kommunikativ qobiliyatlar va patologik motivlar o'rtasidagi ko'p omilli regression tahlili

Tobe o'zgaruvchi	Prediktor	B	β	t	p	VIF	R^2	Korrek-n. R^2	F
Kommunikativ qobiliyatlar	Additiv motivlar	0,171	0,167	1,084	0,283	1,516	0,108	0,077	3,455
	O'ziga zarar yetkazish motivi	0,296	0,202	1,312	0,195	1,516			

7-jadvalda keltirilgan regression tahlildan additiv motivlar va o'ziga zarar yetkazish motividan tashkil topgan model kommunikativ qobiliyatlardagi variativlikning 10,8 foizini tushuntirdi ($R^2=0,108$; korrektsiyalangan $R^2=0,077$; $F=3,455$).

Biroq model tarkibidagi alohida prediktorlarning hech biri statistik jihatdan ahamiyatli mustaqil bashoratchi

sifatida tasdiqlanmadi. Additiv motivlar uchun $B=0,171$; $\beta=0,167$; $t=1,084$; $p=0,283$, o'ziga zarar yetkazish motivi uchun esa $B=0,296$; $\beta=0,202$; $t=1,312$; $p=0,195$ ni tashkil etdi. $VIF=1,516$ bo'lishi prediktorlar o'rtasida multikollinearlik muammosi mavjud emasligini ko'rsatadi.

Bundan esa, additiv motivlar va o'ziga zarar yetkazish motivi kommunikativ qobiliyatlar bilan ma'lum darajada bog'liq bo'lsa-da, ularning mustaqil prediktorlik roli ushbu regressiya modelida statistik jihatdan tasdiqlanmadi.

7-jadval

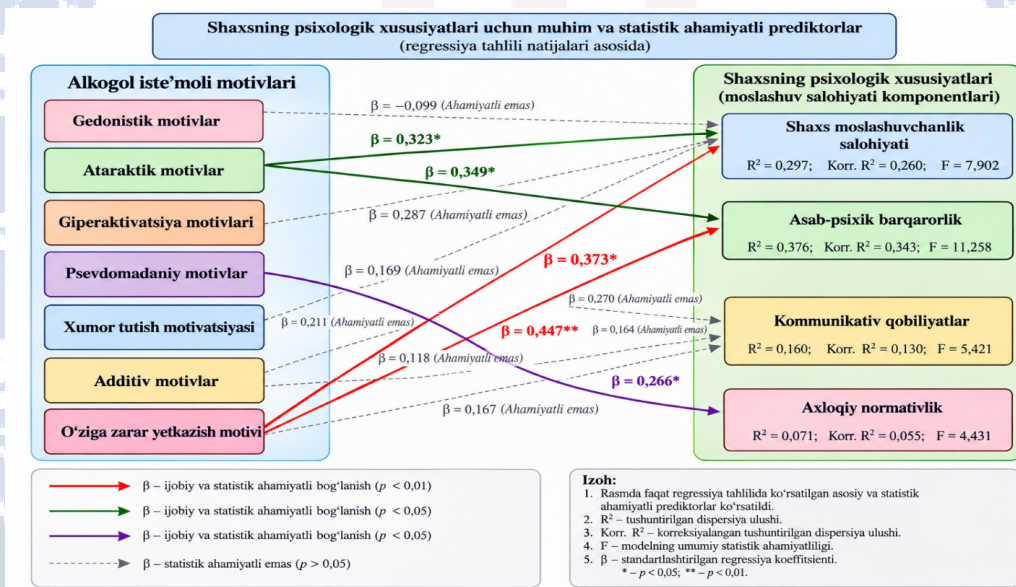
Axloqiy normativlik va ijtimoiy-psixologik motivlar o'rtasidagi ko'p omilli regression tahlili

Tobe o'zgaruvchi	Prediktor	B	β	t	p	VIF	R^2	Ckopp. R^2	F
Axloqiy normativlik	Pseudomadaniy motivlar	0,234	0,266	2,105	0,040	1,000	0,071	0,055	4,431

7-jadvalda pseudomadaniy motivlar axloqiy normativlikning statistik jihatdan ahamiyatli prediktori sifatida namoyon bo'ldi ($B=0,234$; $\beta=0,266$; $t=2,105$; $p=0,040$). Model axloqiy normativlikdagi variativlikning 7,1 foizini tushuntirdi ($R^2=0,071$; korreksiyalangan $R^2=0,055$; $F=4,431$).

Axloqiy normativlik ko'rsatkichi teskari baholanishini hisobga olganda, pseudomadaniy motivlarning kuchayishi axloqiy-me'yoriy moslashuvning pasayishi bilan bog'liq ekanligini ko'rsatadi. Ya'ni alkogol iste'molini muayyan "madaniy", marosimiy yoki ijtimoiy stereotiplar bilan oqlashga moyillik kuchaygan sari xulq-atvorni me'yoriy boshqarish imkoniyatlari susayadi.

Shu bilan birga, modelning tushuntiruvchi imkoniyati nisbatan past bo'lib, pseudomadaniy motivlar axloqiy normativlikdagi farqlarning 7,1 foizinigina izohlaydi. Demak, axloqiy normativlikka boshqa psixologik va ijtimoiy omillar ham sezilarli hissa qo'shadi.

1-rasm. Alkogolga tobe bemorlarda shaxs moslashuvchanlik salohiyatini belgilovchi alkogol iste'moli motivlarining regressiya tahlili

Xulosa. Yuqoridagilarni umumlashtirib quyidagi xulosalarga keldik:

Ataraktik va o'ziga zarar yetkazish motivlari alkogolga tobe bemorlarda shaxs moslashuvchanlik salohiyati hamda asab-psixik barqarorlikning pasayishini bashorat qiluvchi asosiy motivatsion omillar sifatida namoyon bo'ldi. Ayniqsa, o'ziga zarar yetkazish motivi ushbu ko'rsatkichlarga nisbatan kuchliroq mustaqil prediktorlik xususiyatini ko'rsatdi.

Kommunikativ qobiliyatlar bo'yicha motivlarning mustaqil prediktorlik roli statistik jihatdan tasdiqlanmadi, axloqiy normativlikning pasayishi esa pseudomadaniy motivlarning kuchayishi bilan bog'liq bo'ldi. Bu alkogol iste'moli motivlarining shaxs moslashuv salohiyati komponentlariga differensial ta'sir ko'rsatishini tasdiqlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

[1] Gaziyeva, Z. E. Alkogolga tobe bemorlarda o'zgarishga tayyorlik ko'rsatkichiga ta'sir etuvchi omillar - "Buxoro xalqaro universiteti ilmiy axborotnomasi" ilmiy-amaliy jurnal № 8, 2025. B. 87-90.

[2] Narkulova, I., Matkarimova, G., Mamatmurotov, O., Gazieva, F., Vohidov, E., Jurayeva, S., & Maxmudova, Z. (2026). Exploring the Role of Neuroplasticity in Enhancing Educational Outcomes Through Trauma-Informed Interventions. Indian Journal of Information Sources and Services, 16(1), 591–598. <https://doi.org/10.51983/ijiss-2026.16.1.61>